

Međugeneracijski odnosi u Objavi

Nikola HOHNJEC

Sažetak

Biblija prikazuje općenito i pojedinačno (Izl 20,12; Pnz 5,16; Sir 3,1–16; Hoš 11,1–4; Jl 3,1–2; Dn 3,17–18.24–25; Mal 3,24; Ef 6,1–4; Kol 3,20–21; 1 Tim 5,1–2; 1 Iv 2,12–17) sklad, nadopunu i odgovorno ponašanje među različitim generacijama. U središtu je odrasla generacija, ona pomaže djecu i mlade pri rastu a stariju generaciju pri zalasku.

Uvod

Naslov *Međugeneracijski odnosi u Objavi* također bi mogao glasiti *Obiteljski odnosi u Objavi*. Navedeni i dogovoreni naslov određeniji je i uži. Govori naime, imajući u vidu suvremenu međugeneracijsku problematiku, o odnosima među raznim generacijama što se u Bibliji ipak svodi na odnos roditelja, oca i majke prema djeci, sinovima i kćerima i obratno. U Svetom pismu se govori o obitelji u širem smislu: do tri generacije u istom stablu i rodbinstvu u izravnoj lozi i do dvije generacije u pobočnoj lozi što su znale živjeti zajedno. No obitelj bilo kao klan ili čak pleme ne donosi neku bitnu razliku među generacije od same obitelji u užem smislu i u našem poimanju. U obitelji ostaju dakle roditelji, otac i majka. Otac se bavi radom, zemljoradnjom, pastirstvom, lovom, možda i ratovanjem u čemu mu pomažu sinovi u rastu ili braća koja su eventualno još doma. Majka je čuvarica ognjišta i odgojiteljica u ranoj mladosti sve djece, osobito djevojaka do udaje. Tu su još stari roditelji: s jedne strane još imaju utjecaja, a s druge strane sa svoje su starosti prepušteni brizi i pomoći vlastite djece. Djeca žive u domu i polako uz majku i oca odrastaju u svijet odraslih. Općenito, ali i ono u uvodnom dijelu uzeto, Sveto pismo poznaje doduše generacije u obitelji, plemenu i narodu ali nije zabrinuto za rivalstvo, podijeljenost i sukobe nego poznaje samo nadopunu, pomaganje i harmoničnost među generacijama.

Ovdje uz panoramski pregled želimo vidjeti konkretne cjelovite sveto-pisamske tekstove, kako u Starom tako i u Novom zavjetu, pogotovo zato što se poslije, osobito, novozavjetna biblijska mjesta često vraćaju na već poznate i objavljene maksime, i ponovno ih čitaju i aktualiziraju za sebe i svoje vrijeme.

Starozavjetni pogled na obitelj i njezine generacije

Opći pregled

Tema o generacijama provlači se u Bibliji svugdje gdje se govori o ljudima i njihovim generacijama. Poznati su Noini sinovi kao preci i nositelji blagoslova, odnosno prokletstva, već prema tome kako se ponašaju prema svom ocu Noi (Post 6–9). U rodozačetnika je zanimljiva obitelj Izaka i Rebeke i njihovih sinova Ezava i Jakova (Post 24–25) te potonjih Jakovljevih sinova. Generacije dolaze više paralelno nego vertikalno, zato se generacijski odnosi i razvijaju, kompliciraju i rješavaju. Govori se o rivalstvu, zavisti i ljubomori, ali sve u obitelji i na individualnom planu (Post 25–36). Stari zavjet poznaje odbačenu djecu, primjerice Jišmaela (Post) i Jiftaha (Suci), koji se tako moraju probijati i boriti s grubošću života i okoline da su i sami takvima postali. Elijevi su sinovi usprkos primjeru oca Elija i mladog Samuela postali pohlepni, svetogrdni i nemoralni (Suci). Čak su i Samuelovi sinovi nedorasli potrebama vremena i povjerenoj im službi (Suci). Rutu se kao strankinju hvali s njezine vjernosti i radnosti kao predstavnicu mlade generacije. David kralj – velik u ratovima, pješništvu i državotvornom ustrojstvu – nije gospodar u obitelji: neodlučan je, ne rješava probleme među sinovima i na bunt odgovara nekomunikacijom (2 Sam). Napokon, obitelj Makabejaca i njihovo vrijeme pokazuju primjer starijih, hrabrost branitelja i mučeništvo generacija da obrane i očuvaju vjeru u Boga, hram i židovstvo.

U Starom zavjetu ipak treba izdvojiti iz Dekaloga Četvrtu Božju zapovijed (Izl 20,12; Pnz 5,16). Hvale je vrijedno mudrosno čitanje, reлектira te zapovijedi (Sir 3,1–16). Generacije spominju Hoš 11,1–4; Jl 3,1–2 i Dn 3,17–18.24–25. Doduše škrto, i redakcijski nesigurno, samo se tematika o pozivu generacijama na obraćenje spominje u proroka Malahije (3,24; usp. i Lk 1,17).

Četvrta Božja zapovijed

Starije i prvo mjesto nalazi se u Knjizi izlaska: »Poštuj oca svoga i majku svoju, da imadneš dug život na zemlji koju ti dâ Jahve, Bog tvoj« (Izl 20,12).

Polazeći od katekizamskog nauka, čini nam se da je Četvrta Božja zapovijed stereotipna. Nije formulirana negativno kao druge zapovijedi već pozitivno. Uz zapovijed o subotnjem počinku i ta se zapovijed često zaboravlja. Otuda i briga da jedna i druga zapovijed zadobije što više od božanskog autoriteta. Inače, Četvrta Božja zapovijed predstavlja most između dviju ploča Dekaloga. Prva ploča govori o odnosu izraelske zajednice prema Bogu, a druga o odnosu unutar izabranog naroda. Tako je zapovijed most u brizi prema Bogu i bližnjemu. Bog će biti lojalan prema čovje-

ku ukoliko čovjek bude lojalan prema Bogu. No ova zapovijed pokriva obveze glede ljudskih odnosa. U međuljudskim su odnosima, dakle, prvo odnosi roditelja i djece. Odnos roditelja i djece nije tako samo analogija odnosa božanskog i ljudskog nego je posrijedi srž odnosa unutar izraelske zajednice. Makar se – osobito zaradi duga života i sreće – pokušavalo zapovijed zamijetiti samo iz plemenske perspektive i prava kako stariji uče mlađe (Tob), ipak se ona odnosi na općenito starozavjetno poimanje da je starost doba mudrosti. Stari zavjet ne poznaje podjelu ljudi na mlade i stare. Prednost se, bez obzira na rad i privređivanje, daje vremešnosti što približuje vjersko poimanje života kao dara Božjega. Zapovijed nije ograničena na djecu – kada ona nisu bila središte i ravnopravi partner u obiteljskom i društvenom životu. Svođenje zapovijedi na dječju dob stvar je katekizamskog odgoja. No ni djeca nisu isključena. Poslušnost i poštovanje roditelja obvezuje tako i djecu i odrasle. Upravo stariji roditelji, što se ovdje izričito ne spominje, trebaju, uz poslušnost i poštovanje, zaštitu i pomoć odraslih sinova i kćeri. Ta zapovijed vrijedi bez ograničenja i suženja: ona je univerzalna zapovijed i, osim toga, kategorična. Ne govori: poštuju oca i majku dok su dobri, nisu sklerotični i dok je s njima lijepo živjeti.¹ Zapovijed je bezuvjetna. Poštovanju ne prethodi nikakva potražnja. Tako ta zapovijed pretpostavlja neki urođeni dar što se provodi izvana u praksi. Zapovijed je popraćena obećanjem duga života a potonji tekst u Ponovljenom zakonu spominje i dodatke – osobito dobrom tj. sretnom i uspješnom životu kao obećanoj nagradi. Društvo ne poziva na poslušnost i poštovanje roditelja. I na individualnoj razini i u odraslom životu optužuje se roditelje za potonje poteškoće. Ipak je bolje zaradi mira i osobnog sklada – jer život se uzimlje višedimenzionalno – dobro urediti račune sa svojim bližnjima, prvo s roditeljima. Ako je potrebno treba oprostiti, zaboraviti i postaviti se surađivački. Bog sam to očekuje prije nego stupimo pred njega, punije ga spoznamo i s njime se povežemo.

Mudrosno razmišljanje

Mudrosna se književnost za svoja razmišljanja o generacijama služi kategorijama kralj – podložnik, star – mlad, učitelj – učenik, sudac – tražitelj prava te osobito otac, majka – sin, kći. Mudrost polazi od iskustva, narodne aforističke i umjetničke stvaralačke mudrosti i izriče mudrost koja se može naslijediti ili naučiti. Mudrosna književnost poznaje egipatsku i mezopotamsku baštinu, osobito helenistički utjecaj.²

- 1 Usp. M. Norquist Gustin, *Living the Ten Commandments, A Positive Approach*, Liguori Missouri 1991., 11–13.
- 2 Na primjeru jezične etimologije o učeniku može se dobro osmisliti mudrosno vrednovanje i na grčkom i latinskom jeziku, sve do modernih jezika. Naime, na grčkom se jeziku za učenika kaže *mathetos*, što se, bez sumnje, može povezati s *matematikom*. Učenik je tako mlada osoba koja na putu do izobrazbe treba proći vježbe u jasnoći i

Istaknuto se biblijsko mjesto krije u Siraha: »Djeco, slušajte mene, oca svoga, i radite tako da se spasite. ²Jer Gospod slavi oca u djeci njegovoj, i učvršćuje pravo majke na sinovima njezinim. ³Tko štuje oca, okajava grijeha svoje, ⁴i tko časti majku svoju, sabire blago. ⁵Tko štuje oca, radovat će se sa svoje djece, i bit će uslišan u dan molitve svoje. ⁶Tko časti oca svojeg, dugo živi; tko čini radost majci svojoj, sluša Gospoda. ⁷On služi roditeljima svojim kao svojim gospodarima. ⁸Sine moj, riječju i djelom štuj oca svoga, da te od njega stigne blagoslov. ⁹Jer blagoslov očev učvršćuje kuću djeci, a majčina kletva temlje im ruši. ¹⁰Ne traži časti u sramoti oca svojeg, jer ti očeva sramota nije na čast. ¹¹Jer čovjeku dolazi čast od počasti oca njegova, a prezrena majka sramota je djeci. ¹²Sine moj, pomoz oca svoga u starosti, i ne žalosti ga za života njegovog. ¹³Ako mu i razum klone, budi blag s njime i ne grdi ga ti, koji si u punoj snazi. ¹⁴Jer, ne zaboravlja se milost prema ocu, već se uračunava u oprost grijeha. ¹⁵U danima tvoje nevolje Gospod će te se sjetiti: kao što se led topi na suncu, tako će iskopnjeti tvoji grijesi. ¹⁶Od hulitelja nije bolji tko prezire oca, i Gospod proklinje onoga tko vrijeđa majku« (Sir 3,1–16).

Vjernost Jahvi uključuje više kreposti, ali navedena mudrosna knjiga posize za tradicionalnom Četvrtom Božjom zapovijedi i etički je (po *halak* metodi) vrednuje.³ Ovako citirano mjesto tvori ponovno čitanje, relektiru, te je prvi i najstariji komentar zapovijedi o poštivanju roditelja. Naš tekst dijeli se na pozitivne (rr. 1–9) i negativne dužnosti (rr. 10–16) djece prema roditeljima. Otac je središte a majka pjesnički ukras (rr. 2.3. 6.9.11.16). Pozitivni pristup govori o životu koji dolazi od Boga a provodi se u obitelji: očišćenje i oproštenje grijeha, uslišane molitve, dobar život i sklad. Nova značajka krije se u tom tekstu kada se govori da poštivanje roditelja postiže očišćenje grijeha jer ranija biblijska mjesta govore da se oproštenje grijeha postiže žrtvama. Naša knjiga poznaje međutim i pokajničku vrijednost milostinje (3,20; 28,2; 34,36; 35,3). Oproštenje i pomirenje ne događaju se, međutim, automatski nego se traži prethodno pokajanje. Kao da se neka prijašnja narodna mudrost prisjeća da upravo od roditelja dolazi blagoslov, ali da može stići i kletva (3,9). Taj kontrast uvodi u negativni mudrosni opis o dužnostima. Oštre rečenice o poštivanju ili osramoćenju roditelja zapravo su slika potomstva. Autor je na strani pobožnika: budi pozitivan i to otkrij u svojih roditelja. Nastoj biti prema njima obziran, blag i dobar. Bog će takvo ponašanje nagraditi, ne u nekoj

preciznosti. U latinskom jeziku stoji *discipulus* za učenika te se lako daje povezati s *disciplinom*. Učenik, dakle, u životu napreduje ako je discipliniran, tj. poslušan, strpljiv i praktično odgajan. U njemačkom postoji riječ *Jünger* (onaj mladi čovjek, učenik) ili u hrvatskom *novak* i upućuje na svjež, novi i otvoreni način rasta i napredovanja.

- 3 *Halak* metoda predstavljala je etičko vrednovanje u Židova. Oni su, naime, *halak* – *biti na putu, hodati* uzimali kao pravilno ponašanje u životu, tako da je moralnost u Židova sadržavala u sebi dinamičnost, pokret i napredovanje.

računici ili trgovinom. Bog će dobra djela nagraditi duhovnim dobrom – oprostjenjem grijeha (34,15). I nitko u tom nije iznimka: nasilnik je jednak hulitelju (3,16). Nagrada pravom potomstvu bit će tradicionalno obećanje: dug i sretan život. Obdržavanje zapovijedi postiglo je i prethodno očišćenje od grijeha, rezervirano ranije žrtvama a sada primijenjeno na obdržavanje zakona prema roditeljima.

Proroci – predstavnici starijih i mladih

Proroci naviještaju svoju poruku suvremenicima, tj. odrasloj generaciji. Proriču zapravo rođenje novih, boljih potomaka (Iz; Hoš). Rodit će se *Emanuel, s-nama-Bog* (Iz; Mih). Bog je blizak sa svojim narodom, poput oca i majke po najuzornijoj pedagoškoj metodi brine se za njega u knjizi proroka Hošee: »Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah, iz Egipta dozvah sina svoga. Al' što sam ih više zvao, sve su dalje od mene odlazili; baalima su žrtvovali, kadili kumirima. A ja sam Efrajima hodati učio, držeći ga za ruke njegove, al' oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo. Užima za ljude, privlačio sam ih konopcima ljubavi; bijah im k'o onaj koji u čeljustima njihovim žvale opušta; nad njega se saginjah i davah mu jesti« (Hoš 11,1–4).

Prorok Joel proriče da će Bog izliti svog Duha na pripadnike raznih generacija (stari–mladi), klasa (gospodari–sluge, sluškinje) i rasa (sluge i sluškinje, robovi i ropkinje znali su pripadati drugim narodima i rasama): »Poslije ovoga izlit ću Duha svoga na svako tijelo, i proricat će vaši sinovi i kćeri, vaši će starci sanjati sne, a vaši mladići gledati viđenja. Čak ću i na sluge i sluškinje izliti Duha svojega u dane one« (Jl 3,1–2).

Zidovsku mladu generaciju jako dobro opisuje Danijel.⁴ Trojica su mladića na sudu zbog svojeg svjetonazora. Prijete im smrtnom kaznom a oni odgovaraju dosljedno i vjerno: »Bog naš kojem služimo, može nas izbaviti iz užarene peći... No, ako toga i ne učini, znaj o kralju, mi nećemo služiti tvome bogu...« (Dn 3,17–18).

I zatim slijedi izvršenje kazne, bacanje u užarenu peć. Imena su se i slike iz Danijelove knjige promijenili, ali ne i situacija, jer Nabukodonozorovo mjesto zauzeli su drugi diktatori, vlasti i sile, a umjesto užarene peći, primjenjuju se druga sredstva mučenja, i čovjek, osobitio mladi čovjek, biva lišen slobode.⁵ To bi nas mjesto moglo dovesti do sasvim konkretnih činjenica u svezi s manipuliranjem današnjim mladima, no mi ovdje kao odrasli tražimo svoje mjesto u crkvenom zauzimanju za potrebe mladih. Možemo se ponovno približiti Danijellovoj knjizi, pogledati i čuti:

4 Uz tumačenje o Danijelovom proroštvu usp. N. Hohnjec, »Vjera i mladi. Mladi u Objavi i Crkvi«, *Obnovljeni život* 40 (1985), 468.

5 Usp. G. Biemer, *Der Dienst der Kirche an der Jugend. Grundlegung und Praxis*, Freiburg–Basel–Wien 1985., 17.

»Tada se kralj Nabukodonozor zaprepasti i brzo ustade. Zapita svoje savjetnike: 'Nismo li mi bacili ova tri čovjeka svezana u oganj?' Oni odgovore: 'Jesmo kralju!' On reče: 'A ja vidim četiri čovjeka, odriješeni šecu po vatri i ništa im se zlo ne događa'...« (Dn 3,24–25).

Tu uočavamo da četvrti čovjek nije bio osuđen, nije bio dakle u bezizlaznoj situaciji, a pridružio im se.⁶ Dijelio je njihovu sudbinu, spreman s njima i propasti. Došao je preokret jer više nisu bili sami. I trojica mladića, ugroženi i u smrtnoj stisci, postali su dionici slobode svojega partnera koji im se pridružio.

Mesija – a Ilija će ga najaviti – donijet će obraćenje generacija kako je lijepo opisao Malahija: »On će obratiti srca otaca k sinovima, a srce sinova ocima, da ne dođem i ne udarim prokletstvom zemlju« (Mal 3,24).

Prorok zna da je za mesijanska vremena potrebno premostiti razlike i potražiti pomirenje generacija. Nesigurno za proroka Malahiju, ovo se proročko mjesto citira i primjenjuje u Novom zavjetu na Ivana Krstitelja (Lk 1,17). Ilija, Ivan Krstitelj i općenitije Savez i saveznička ljubav vrhovni su zakon međusobne ljubavi otaca, roditelja prema sinovima, potomcima. Mesijin dolazak trebalo je pripremiti obraćenjem generacija.⁷

Malahijino proroštvo i danas je aktualno kada poziva očeve da ispitaju svoju vjeru koju su primili i iskusili.⁸

Iskustva i svjedočenja prijašnjih generacija obvezuju na kontinuitet (mudrosna literatura). Poradi vjernosti i Božjeg blagoslova očevi su ponizni i poslušni pred onim što im je predano. Stariji su prvi pozvani na vjerno i osobno služenje mladima. Mladi, spremajući se za život, pridonose poštujući i prihvaćajući ulogu starijih. Učenjem i suradnjom sa starijom generacijom put do preuzimanja odgovornosti postaje kraći.

Novozavjetni govor o obitelji i njezinim generacijama

Evandeoski uvod

Već u Isusovom djetinjstvu evanđelist Luka govori kako Isus zastupa da usprkos roditeljskoj brizi Isus stavlja ispred roditeljske poslušnosti hram, tj. bavljenje Bogom i zajedništvo s njim (Lk 2).

Isus u svojim govorima o kraljevstvu Božjem stavlja na prvo mjesto djecu kao uzor odraslima (Mt 18,1–5 i par.). Isusu je također – što je razumljivo – važniji sin koji doduše oporiče očev poziv na rad u vinogradu, ali se

6 Isto.

7 Usp. K. Hemmerle, »Kako mladi k Crkvi? Kako Crkva k mladima?«, *Internationale Zeitschrift – Communio* 12 (1983), 306–317; *Svesci, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, br. 53, 34–39.*

8 Navedena rečenica i dalji iskazi uz Malahijih tekst preuzeti su iz N. Hohnjec, »Vjera i mladi. Mladi u Objavi i Crkvi«, *Obnovljeni život*, 40 (1985), 467–468.

predomislio i otišao na posao za razliku od drugoga koji nije izvršio zadano obećanje (Mt 21,28–32). Prispodoba o izgubljenom sinu i starijem bratu pokazuje različitu kob djece usprkos očevoj brizi kao slici samog nebeskog Oca (Lk 15). Sin, slijepac od rođenja, morao se sam probijati na putu do vjere u uskrsloga Gospodina, proroka i čudotvorca (usp. Iv 8). Čak su se roditelji bili ogradili i izvukli iz svjedočenja da ne upadnu u možebitnu ekskomunikaciju zaradi čudesnog ozdravljenja. Evandjelje na 20. nedjelju kroz liturgijsku godinu C opisuje kako Isus od svojih nasljedovatelja zahtijeva odluku koja će možda prouzročiti sukobe i konfrontacije, podjelu i razilaženje (Lk 12,49–53 i par.). Isus nije pošto-poto za lažno i potisnuto primirje, krivi mir koji se poslije, kada se stvore uvjeti, raspline, i puno teže osvećuje. Zahtjevi apostolskog poziva jače obvezuju nego rodbina tako da ima prednost pred dužnim pijetetom prema mrtvom ocu (Lk 9,57–62 i par.).

Ipak, pravu pouku kojom ćemo se posebno pozabaviti o generacijama i opet u svebiblijskom i posebno u novozavjetnom kontekstu donose novozavjetne poslanice. U Pavlovoj Poslanici Efežanima (Ef 6,1–4), uz pomno čitanje Četvrte Božje zapovijedi, govori se i o roditeljskoj obvezi i odgovornosti. Kućni red o krepostima u Poslanici Kološanima (Kol 3,20–21) stavlja na prvo mjesto poslušnost djece a upozoruje i na roditeljsko uzorno ophođenje s djecom. Pastoralna poslanica spominje prikladno ponašanje odraslih vjernika prema djeci, mladima i starijima (1 Tim 5,1–2). Svegeneracijsko ponašanje donosi ivanovsko djelo 1 Iv 2,12–17.

Novozavjetno vrednovanje Četvrte Božje zapovijedi

Završna pareneza u Poslanici Efežanima aktualizira objavljenu savezničku riječ o članovima obitelji: »Djeco, slušajte roditelje u Gospodinu jer to je pravedno. Poštuj oca svoga i majku – to je prva zapovijed s obećanjem: da ti dobro bude i da dugo živiš na zemlji. A vi, očevi, ne srdite djece svoje, nego ih odgajajte stegom i urazumljivanjem Gospodnjim!« (Ef 6,1–4).

Odlomak prvo govori o djeci (rr. 1–3), zatim i o roditeljima (r. 4). Djeca su pozvana da u Gospodinu tj. Isusu Kristu – dakle po božanskom autoritetu – slušaju roditelje. Na poslušnost se nadovezuje citat – čemu je Poslanica Efežanima sklona – iz Staroga zavjeta uz Četvrtu Božju zapovijed pri čemu se izdvaja u prvom redu činjenica zapovijedi s obećanjem (6,2). Zapovijed se naziva prva jer je na početku druge ploče Dekaloga. Prvenstvo valja uzeti i kao usklađivač ostalih zapovijedi u Dekalogu. Ovo je tako prva zapovijed, manje po slijedu, više po važnosti: ona je prvotna. Poslanica donosi, dakle, spiritualizaciju zapovijedi jer spominje obećanje dobrog i dugog života. Zapovijed je u izvorniku jednosmjerna, ali naša je Poslanica tumači dvosmjerno. Jači i stariji također ima obveze prema sla-

bijem i mlađem. Bez sumnje je posrijedi govor o mladom čovjeku, djetetu ili mladiću. Spominje se i druga, starija strana: a očevi neka ne razdražuju djecu bez dokaza. Bilo je društava gdje je očeva moć (*patria potestas*) bila apsolutna, a i Novi je zavjet pisan u patrijarhalnom ozračju. Zauzdavanje je očeva u tumačenju Poslanice Efežanima zvučalo novo i revolucionarno. Uz ovu opomenu autor Poslanice Efežanima nastavlja i pozitivno da se očevi brinu oko disciplinskog odgoja i kršćanske pouke. Dakle, djeca ne oponašaju roditelje jer slušaju u Gospodinu na što su pozvani i roditelji da u Bogu odgajaju i poučavaju. Poslanica Efežanima pozitivno potiče i ohrabruje i djecu na poslušnost i štovanje i roditelje, po korekciji i instrukciji, na uvođenje reda i razuma. Autor traži da se obiteljski život odvija u ozračju ljubavi i pobožnosti: poslušnost u Gospodinu i pouka u Bogu. Poslanica, dakle, iz perspektive Prve crkve ohrabruje svoje čitatelje da u kršćanskom svjetlu razmišljaju o svom društvenom statusu i da u svojim socijalnim odnosima gledaju povezanost i odgovornost prema Kristu (usp. i 1 Kor 7,17–24).

Kršćanski dnevni red

Poslanica Kološanima u svom kućnom redu o obiteljskom ćudoređu govori i o ranokršćanskom međugeneracijskom ophođenju: »Djeco, slušajte roditelje u svemu, ta to je milo u Gospodinu! Očevi, ne ogorčujte svoje djece da ne klonu duhom!« (Kol 3,20–21).

Poslušnost kao abeceda domaćeg života opravdava se profinjenim naglaskom da se to sviđa Gospodinu. A i roditeljska suzdržanost se argumentira: da djeca ne klonu duhom. Poslanica gotovo uzvikuje na poslušnost u svemu. Nije to autoritarizam nego pozitivno usmjerenje na spontano ponašanje prema roditeljima koji su i zaradi potonje tolerancije na mjestu. Autor pretpostavlja visoki mladenački duh i »joie-de-vivre«, zato voli i poučava. Poznaje dijete korekture i restrikcije, ali uz pravu demonstraciju ljubavi.

Važno je u Poslanici otkriti i kršćansku dimenziju poslušnosti i discipline. I u najužem kontekstu našeg mjesta: Kol 3,18–4,1 nudi se mali kršćanski društveni zakonik. Doduše više se govori o dužnostima nego o pravima. Ali se sve odvija u Gospodnjem duhu jer Kyrios, uskrsnuti Gospodin, dolazi sedam puta u ovom odsječku o kršćanskom ćudoređu. U ovom našem odlomku govori se tako o kršćanskom generacijskom odnosu kao ulaganju i uzimanju. I ovdje svatko prema svojim datostima daje i prima.⁹ Roditelji imaju poslanje da humano i kršćanski nastave svoje bivanje a i djeca da ugrade svoj prinos u zajedničko obiteljsko zdanje.¹⁰ Dijete sluša

9 Ova максима osobito vrijedi u prijateljstvu.

10 Usp. *Gaudium et spes* 48 i *Familiaris consortio* 21.

i prima roditeljsku pouku. Takvim je ponašanjem po Božjoj volji i sviđa mu se. Djeca ispunjuju svoju zadaću i izvršavaju roditeljsko naređenje. Roditelji se često služe svojim autoritetom razumno, i zahtijevaju disciplinu u pravom duhu zato da ne podlegnu kološkoj herezi asketske strogosti koja naučava da je »nemoguće se svidjeti«.

Ponašanje između generacija

Pastoralna poslanica Prva Timoteju nudi opći savjet za ponašanje prema različitim generacijskim skupinama: »Na starca se ne otresaj, nego ga nagovaraj kao oca, mladiće kao braću, starice kao majke, djevojke kao sestre – u svoj čistoći« (1 Tim 5,1–2).

Maloprije citirano svetopisamsko mjesto po izričajima osjećaja i poštovanju upućuje na pravo bratstvo, sestrinstvo i čistoću.

Autor po odnosu prema različitim generacijama jednostavno oslovljava čovjeka vjernika. Autor se obraća svojim kršćanskim čitateljima koje dijeli na očeve, majke, vršnjake, a posebno spominje djevojke. Naše mjesto odgovara drevnim kulturama koje pokazuju, kao što je slučaj i sa Svetim pismom, duboko poštovanje prema starijoj generaciji. Usporedbu s našim mjestom imamo u grčko–rimskoj pobudnoj tradiciji. Platon je davno ustvrdio da se u bilo kojem susretu s drugom osobom treba osjetiti da je to susret s bratom, sestrom, ocem, majkom, sinom, kćerkom.¹¹ Jedan natpis iz prvog stoljeća pr. Kr. traži za sve nabrojene generacije trajno poštovanje.¹² Kršćanstvo jača obiteljske društvene strukture. Timotej se treba ljubazno i skrbno brinuti za starije ljude i starije žene kao za vlastitog oca i vlastitu majku. Prema onima, jednakima po dobi, kršćanski se pastir ponaša kao prema braći i sestrama. U odnosu prema mlađim ženama postoji potreba za oprezom. Svi kršćani tvore veliku obitelj, no prema mlađim ženama Timotej će se ponašati kao prema sestrama, ali s apsolutnom čistoćom.

Kršćanski identitet

Među Katoličkim poslanicama svoje izlaganje o obitelji i njezinim generacijama iznosi Prva Ivanova poslanica: »Pišem vama, dječice, jer su vam grijesi oprosteni po njegovu imenu. Pišem vama, oci, jer upoznaste onoga koji je od početka. Pišem vama, mladići, jer ste pobijedili Zloga. Napisah vama, djeco, jer upoznaste Oca. Napisah vama, oci, jer upoznaste onoga koji je od početka. Napisah vama, mladići, jer ste jaki i riječ Božja u vama ostaje i pobijedili ste Zloga. Ne ljubite svijeta ni što je u svijetu! Ako tko ljubi svijet, nema u njemu ljubavi Očeve. Jer što je god svjetovno –

11 *Republika*, 5463c (prema Loebovu prijevodu)

12 Usp. H. Conzelmann, *The Pastoral Epistles*, Philadelphia 1972., 72.

požuda tijela i požuda očiju, i oholost života – nije od Oca, nego od svijeta. Svijet prolazi i požuda njegova, a tko čini volju Božju, ostaje dovijeka« (1 Iv 2,12–17).

Prvo Ivan oslovljava generacije (rr. 12–14), potom izvodi moralnu pouku (rr. 15–17). Oslovljavajući djecu, mladiće i očeve, dakle, sve generacije, autor misli na cijelu Crkvu. Ipak kronološko nabranje nije tako jednoznačno kako se na prvi pogled čini. Ivan naime prvo učvršćuje, jača i osigurava sve kršćane jer se služi deminutivnim izrazom *teknia*, *dječica*, tehničkim nazivom za vjernike, kršćane bez obzira na dob i dužinu članstva u Crkvi. Različite se generacije objašnjavaju u pet rečenica s *hoti*, jer veznikom. To su, kratko rečeno, izjavne rečenice.¹³ Neposredni kontekst ipak traži kauzalno izricanje. Još je važan literarni motiv spoznaje i znanja o Bogu i Kristu kao dar vjere i ljubavi. Poslanica po funkcionalnosti oslovljava zapravo sve kršćanske čitatelje. Sadržaj o vjernicima usredotočuje se na spoznaju Boga Oca i dolazak Božjeg sina i vjeru u njega jer je donio oprostjenje grijeha i potpuno otkupljenje. Kršćanska vjera nije samo prihvaćanje prijedloga već zalaganje za osobu i djelo Isusa Krista. Vjernike i nasljedovatelje Krista kao i sve kršćanske čitatelje, svu zajednicu, autor dijeli na dvije skupine: očeve i mladiće. Možda je posrijedi samo retorička podjela jer su stariji uistinu privrženi mlađima i mlađi starijima. Sveti Augustin dobro tumači generaciju očeva kada ih poziva da se spomenu da su očevi jer, ako zaborave početnika Krista, onda će izgubiti očitstvo.¹⁴ Vjernici oslovljeni kao mladi ljudi još nisu zreli zato ih Ivan prisjeća na unutarnju snagu koja dolazi od Božje riječi (Iv 8,31; 17,14). Potiče ih da se trude oko pobjede Zloga (1 Iv 3,10; 5,18s) jer Isus Krist već je po svom dolasku jamac i kršćanske pobjede (Iv 16,11). Do krune pobjede, prema sv. Augustinu, dolazi se skromno, boreći se da se ne podlegne.¹⁵ Autor je, dakle, objasnio osnovicu vjerničkog statusa na temelju kojeg će uputiti svoju moralnu pouku. Odlomak moralne pouke (rr. 15–17) spominje u dvostrukoj antitezi trostruki ritam: poganski svijet predstavlja suprotnost i nepomirljiv je s Bogom i njegovom voljom, zato se vjernici moraju suprotstaviti ustrojstvu tjelesne, materijalne i razumske požude.

Zaključak

Medugeneracijska problematika kao takva u Bibliji ne postoji. Postoje specifičnosti djece, mladih, odraslih i starijih ljudi, ali one se recipročno nadopunjuju i obogaćuju. Težište je zapravo na zreloj i odrasloj generaciji kao odgovornom i sigurnom uporištu.

13 Usp. B. Noack, 1 Joh, NTS 6 (1960), 236–241.

14 In *Epistolam Ioannis ad Parthos*, 2,7.

15 Isto.

Djeca i mladi poslušno, s poštovanjem, u disciplini i uzornom odgoju i vjerskoj pouci urastaju u svijet odraslih. Odgoj nikada nije samo jedno-smjerno davanje i primanje nego požrtvovno služenje na primjeru Isusa Krista prijatelja i darivatelja života za druge. Odgoj pretpostavlja od Boga urođenu preddispoziciju da su djeca dar i poziv. Rast i uspjeh u životu zasniva se na međusobnoj i generacijskoj lojalnosti, utemeljenoj na zajedničkom Božjem očinstvu i djetinjstvu, bratstvu i sestrinstvu.

Starija i islužena generacija potpuno je i dalje integrirana i inkorporirana u svijet odluka, dobara i podjela nove odrasle generacije. Kada manjkaju iskustvo i humani razlozi nedostatke nadomješta Božje jamstvo i autoritet.

Usprkos problemima, padovima i neponovljenim šansama, Biblija – bez pretjerivanja ili podcjenjivanja – optimistički gleda na svaku generaciju. Sve su poprilično dobre, ugrađene primjereno tjelesnoj kondiciji i karakternim osobitostima u zajednički ljudski svijet na životnom putu, a u zajedničkoj svijesti o Božjoj providnosti, njegovu vodstvu i spasenju.

Zato Biblija poznaje zakon i zapovijedi, poslušnost i poštivanje, odgovornost i pouku, lojalnost i ljubav. Sveto pismo znade za ljudsku ogorčenost i gramzljivost, razdražljivost i bunt, neuspješnost i fragmentarnost. Ne bojeći se za ljudsku autonomnost, već na temelju ljudske krhkosti i težnji za srećom i pravim životom, Biblija u Bogu po Isusu Kristu nalazi jamstvo otkupljenja i savršenstvo spasenja.

Literatura

Jeruzalemska Biblija, Zagreb 1994., biblijski citati i korištenje bilježaka.

U članku su, uz literaturu navedenu u bilješkama, korišteni i nizovi komentara: *Das Alte und das Neue Testament Deutsch*, Göttingen 1962–1966; *Die Neue echter Bibel*, Kommentar zum Alten und Neuen Testament mit der Einheitsübersetzung, Würzburg 1985; *Collegeville Bible Commentary*, Collegeville, Minnesota 1986; *The Jerome Biblical Commentary*, London–Dublin–Melbourne 1970; N. Hohnjec, »Obitelj i odgoj u vjeri u Starom zavjetu«, *Kateheza* 16 (1994), 164–176.

INTERGENERATIVE RELATIONS IN BIBLE

Nikola Hohnjec

Summary

Bible exposes in general and by one (Ex 20,12; Deut 5,16; Sir 3,1–16; Hos 11,1–4; Joel 3,1–2; Dan 3,17–18.24–25; Mal 3,24; Eph 6,1–4; Col 3,20–21; 1 Tim 5,1–2; 1 Joh 2,12–17) harmony, addition and responsible relation among different generations. In middle is the adult generation, who helps child and young in growth and old generation in sunset.